

Leo Trotskij

Fackföreningarna under det imperialistiska förfallets epok

Augusti 1940

Det finns ett gemensamt drag i utvecklingen, eller mer korrekt degenereringen, av de moderna fackföreningsorganisationerna över hela världen: det är deras tendens att närma sig och växa samman med statsmakten. Denna process är lika karaktäristisk för de neutrala, socialdemokratiska, kommunistiska och "anarkistiska" fackföreningarna. Enbart detta faktum visar att tendensen till "sammanväxt" inte är inneboende i den ena eller andra doktrinen som sådan utan härrör från sociala villkor som är gemensamma för alla fackföreningar.

Monopolkapitalismen vilar inte på konkurrens och fria privata initiativ utan på centraliserat styre. De kapitalistiska klickarna i spetsen för de mäktiga trusterna, syndikaten, bankkonsortierna och så vidare, betraktar det ekonomiska livet från samma höjder som den statliga makten, och de fordrar vid varje steg samarbete från den senare. Fackföreningarna inom de viktigaste branscherna i industrin finner sig i sin tur berövade möjligheten att dra nytta av konkurrensen mellan de olika företagen. De måste konfrontera en centraliserad kapitalistisk motståndare, som är intimt sammanbunden med statsmakten. Härur följer nödvändigheten för fackföreningarna – i den mån de intar reformistiska ståndpunkter, dvs. ståndpunkter med anpassning till privategendomen – att anpassa sig till den kapitalistiska staten och sträva efter samarbete med den.

I fackföreningsbyråkratins ögon består huvuduppgiften i att "befria" staten från kapitalismens omfattning, genom att försvaga dess beroende av trusterna, genom att få över den på sin sida. Denna ståndpunkt är i fullständig harmoni med den sociala ställningen för arbetararistokratin och arbetarbyråkratien, som kämpar för smulorna av den imperialistiska kapitalismens överprofiter. Arbetarbyråkraterna gör sitt bästa för att i ord och handling demonstrera för den "demokratiska" staten hur pålitliga och oumbärliga de är i fredstid och särskilt i krigstid. Genom att förvandla fackföreningarna till organ för staten, har fascismen inte uppfunnit något nytt, den drar bara den yttersta slutsatsen av de tendenser som finns inneboende i imperialismen.

De koloniala och halvkoloniala länderna domineras inte av inhemsk kapitalism utan av utländsk imperialism. Men detta försvagar emellertid inte utan förstärker tvärtom behovet av direkta, dagliga, praktiska band mellan kapitalismens magnater och de regeringar som i praktiken lyder under dem: regeringarna i de koloniala och halvkoloniala länderna. I samma utsträckning som den imperialistiska kapitalismen skapar ett skikt av arbetararistokrati och -byråkrati både i kolonierna och halvkolonierna, kräver de senare stöd från de koloniala och halvkoloniala regeringarna som beskyddare, herrar och ibland som medlare. Detta utgör den viktigaste sociala basen för den bonapartistiska och halvt bonapartistiska karaktären hos regeringarna i kolonierna och efterblivna länder i allmänhet. Detta utgör likaså grunden för de reformistiska fackföreningarnas beroende av staten.

I Mexiko har fackföreningarna genom lagstiftning omvandlats till halvstatliga institutioner och har följaktligen antagit en halvt totalitär karaktär. Förstatligandet av fackföreningarna infördes enligt lagstiftarnas uppfattning i arbetarnas intresse, för att tillförsäkra dem ett inflytande över regeringen och det ekonomiska livet. Men i den mån som den utländska imperialistiska kapitalismen dominerar nationalstaten, och i den mån den är förmögen med hjälp av inre reaktionära krafter att störta den instabila demokratin och ersätta den med en öppen fascistisk diktatur, i samma utsträckning kan lagstiftningen beträffande fackföreningarna lätt bli ett vapen i den imperialistiska diktaturens händer.

Av det föregående kan det vid första ögonkastet tyckas lätt att dra slutsatsen att fackföreningarna upphör att vara fackföreningar i den imperialistiska epoken. De lämnar nästan inget utrymme alls för arbetardemokratien, som under den gamla goda tiden då frihandeln härskade på den ekonomiska arenan utgjorde innehållet i arbetarorganisationernas inre liv. I arbetardemokratins frånvaro kan det inte finnas någon fri kamp för inflytande över fackföreningarnas medlemmar. Och på grund av detta försvinner revolutionärernas främsta arbetsfält inom fackföreningarna.

En sådan inställning vore emellertid alltigenom falsk. Vi kan inte välja arbetsfält och arbetsvillkor efter vår egen smak. Det är oändligt mycket svårare att kämpa i en totalitär eller halvtotalitär stat för att vinna inflytande över de arbetande massorna än i en demokrati. Detsamma gäller fackföreningarna, vars öde återspeglar förändringarna i de kapitalistiska staternas öde. Vi kan inte avsvära oss kampen för inflytande över arbetarna i Tyskland bara därför att den totalitära regimen gör ett sådant arbete oerhört svårt. På samma sätt kan vi inte avsvära oss kampen inom de obligatoriska arbetarorganisationer som skapats av fascismen. Än mindre kan vi avstå från ett systematiskt inre arbete i fackföreningar av totalitär eller halvtotalitär typ därför att de direkt eller indirekt är beroende av arbetarstaten, eller därför att byråkratin berövar revolutionärerna möjligheten att arbeta fritt inom dessa fackföreningar.

Det är nödvändigt att föra en kamp under alla de konkreta förhållanden som skapats av den föregående utvecklingen, inklusive arbetarklassens misstag och dess ledares brott. I de fascistiska och halvfascistiska länderna är det omöjligt att utföra revolutionärt arbete som inte är underjordiskt, illegalt och konspiratoriskt. Inom de totalitära och halvt totalitära fackföreningarna är det omöjligt eller närapå omöjligt att utföra annat än konspiratoriskt arbete. Det är nödvändigt att vi anpassar oss till de konkreta förhållanden som råder i fackföreningarna i varje givet land för att vi ska kunna mobilisera massorna, inte bara mot bourgeoisien, utan också mot den totalitära regimen inom själva fackföreningarna och mot de ledare som upprätthåller denna regim. Den främsta parollen för denna kamp är: *fackföreningarnas fullständiga och ovillkorliga oberoende i förhållande till den kapitalistiska staten*. Detta innebär en kamp för att omvandla fackföreningarna till organ för de breda utsugna massorna och inte organ för en arbetararistokrati.

* * *

Den andra parollen är: *facklig demokrati*. Denna andra paroll härrör direkt ur den första och förutsätter för sitt förverkligande fackföreningarnas fullständiga frihet från den imperialistiska eller koloniala staten.

Fackföreningarna kan med andra ord i den nuvarande epoken helt enkelt inte vara de demokratiska organ som de var i den fria kapitalismens epok och de kan inte längre förbli politiskt neutrala, dvs. begränsa sig till att tjäna arbetarklassens dagliga behov. De kan inte längre vara anarkistiska, dvs. bortse från statens avgörande inflytande över folkens och klassernas liv. De kan inte längre vara reformistiska, eftersom de objektiva förhållandena inte längre ger utrymme för några seriösa och varaktiga reformer. Fackföreningarna måste i vår tid antingen tjäna som den imperialistiska kapitalismens sekundära instrument för att underkuva och disciplinera arbetarna och förhindra revolutionen, eller också kommer de tvärtom att bli verktyg för proletariatets revolutionära rörelse.

* * *

Fackföreningarnas neutralitet tillhör fullständigt och oåterkalleligt det förflutna – försvunnen tillsammans med den fria borgerliga demokratin.

* * *

Av vad som sagts följer alldeles tydligt att arbetet inom fackföreningarna, trots deras fortskridande degeneration och sammanväxt med den imperialistiska staten, inte förlorar något av sin betydelse, utan liksom tidigare förblir och i viss mening blir ett ännu viktigare arbete för varje revolutionärt parti. Den fråga det gäller är framför allt kampen för inflytande över arbetarklassen. Varje organisation, varje parti, varje fraktion som tillåter sig ha en ultimativ¹ inställning i förhållande till fackföreningarna, dvs. i praktiken vänder ryggen åt arbetarklassen bara på grund av att dess organisationer inte behagar dem, varje sådan organisation är dömd att gå under. Och det måste sägas att den förtjänar att gå under.

* * *

Eftersom huvudrollen i de efterblivna länderna spelas av den utländska och inte av den nationella kapitalismen, intar den nationella bourgeoisien, vad gäller dess sociala ställning, en mycket obetydligare ställning än vad som motsvaras av industrins utveckling. Eftersom det utländska kapitalet inte importerar arbetare utan proletariserar urbefolkningen, spelar det nationella proletariatet snart den viktigaste rollen i landets liv. Under dessa förhållanden tvingas den nationella regeringen, i den utsträckning som den försöker göra motstånd mot det utländska kapitalet, att i större eller mindre utsträckning luta sig mot proletariatet. Å andra sidan måste regeringar i de efterblivna länderna som anser det oundvikligt eller mer lönsamt för dem själva att marschera sida vid sida med det utländska kapitalet att utplåna arbetarorganisationerna och införa en mer eller mindre totalitär regim.

Således slår den nationella bourgeoisins svaghet, frånvaron av traditioner med kommunalt självstyre, trycket från den utländska kapitalismen och den relativt hastiga framväxten av ett proletariat undan marken för varje form av stabil demokratisk regim. Regeringarna i efterblivna, dvs. koloniala och halvkoloniala länder antar mer eller mindre en bonapartistisk eller halvt bonapartistisk² karaktär; de skiljer sig från varandra genom att några försöker orientera sig i en demokratisk riktning, söker stöd bland arbetarna och bönderna, medan andra installerar en form som ligger nära militär- och polisdiktaturen.

Detta avgör likaså fackföreningarnas öde. Antingen står de under statens speciella beskydd eller också utsätts de för grymma förföljelser. Beskydd från statens sida dikteras av två uppgifter som den står inför: först att dra till sig arbetarklassen, och på så sätt vinna ett stöd för motstånd mot imperialismens överdrivna anspråk, och på samma gång disciplinera arbetarna själva genom att ställa dem under kontroll av en byråkrati.

* * *

Monopolkapitalismen är allt mindre villig att försona sig med fackföreningarnas oberoende. Den kräver av den reformistiska byråkratin och arbetararistokratin, som plockar upp smulorna från dess bankettbord, att de inför ögonen på arbetarklassen omvandlas till dess politiska polis. Om detta inte uppnås, drivs arbetarbyråkratin bort och ersätts med fascister. Men arbetararistokratin alla ansträngningar i imperialismens tjänst kan i det långa loppet inte rädda den från undergång.

Intensifieringen av klassmotsättningarna inom varje land, intensifieringen av fiendskapen mellan olika länder, skapar en situation i vilken den imperialistiska kapitalismen kan (dvs. för

¹ **Ultimativ.** Den politiska syften att lansera paroller, program eller ställningstaganden som ultimatum till massorna, dvs. på en kategoriskt, allt-eller-inget-sätt, oavsett arbetarnas förståelsnivå eller önsknings när det gäller den aktuella frågan.

² **Bonapartistisk och halvbonapartistisk.** Bonapartism är ett marxistiskt begrepp, som beskriver en diktatur eller en regim med vissa drag av diktatur, baserad på militären, polisen och statsbyråkratin snarare än på parlamentariska partier eller en massrörelse. Leds vanligen av en "stark man", som i en period med kris eller dödläge i kampen mellan klasskrafter upphöjer sig själv till en ställning som framstår som oberoende av och stående över samhällsklasserna..

en viss tid) tolerera en reformistisk byråkrati endast om den senare direkt tjänstgör som en liten men aktiv aktieägare i dess imperialistiska företag, i dess planer och program inom landet liksom på världsarenan. Socialreformismen måste omvandlas till socialimperialism för att förlänga sin existens – men endast för att förlänga den och inget mer. Ty längs denna väg finns det i allmänhet ingen utväg.

Innebär detta att självständiga fackföreningar i allmänhet är omöjliga i imperialismens epok? Det skulle vara fundamentalt felaktigt att ställa frågan på det sättet. Omöjliga är de självständiga eller halvt självständiga reformistiska fackföreningarna. Helt möjliga är revolutionära fackföreningar som inte bara vägrar att vara den imperialistiska politikens delägare utan uppställer det kapitalistiska styrets direkta störtande som sin uppgift. I det imperialistiska förfallets epok kan fackföreningarna vara verkligt självständiga endast i den utsträckning som de är medvetna om att de dessutom är organ för den proletära revolutionen. I denna bemärkelse är det program med övergångskrav som antogs vid Fjärde Internationalens senaste kongress inte bara programmet för partiets verksamhet; i sina grundläggande drag är det programmet för fackföreningarnas verksamhet.

* * *

De efterblivna ländernas utveckling kännetecknas av sin sammansatta karaktär. Det senaste inom den imperialistiska teknologin, ekonomin och politiken kombineras med andra ord i dessa länder med traditionell efterblivenhet och primitivitet. Denna lag kan ses inom de mest olikartade områden i de koloniala och halvkoloniala ländernas utveckling, inklusive fackföreningsrörelsen. Den imperialistiska kapitalismen arbetar här i sin mest cyniska och nakna form. Den överflyttar till jungfrulig mark de mest förfinade metoderna för sitt tyranniska välde.

* * *

Inom fackföreningsrörelsen över hela världen kan man under den senaste perioden iaktta en svängning åt höger och ett undertryckande av den interna demokratin. I Storbritannien har minoritetsrörelsen i fackföreningarna (inte utan Moskvas bistånd) krossats; fackföreningsrörelsens ledare är idag, särskilt vad gäller utrikespolitiken, det konservativa partiets lydiga agenter. I Frankrike fanns det inget utrymme för en självständig existens för stalinistiska fackföreningar. De förenade sig med de så kallade anarkosyndikalisterna under Jouhaux ledning, och som ett resultat av denna förening inträffade en allmän svängning inom fackföreningsrörelsen, inte till vänster utan till höger. CGT:s ledning är den franska imperialistiska kapitalismens mest direkta och öppna agentur.

I Förenta Staterna har fackföreningsrörelsen genomgått en mycket stormig historia de senaste åren. CIO:s uppkomst är ett ovedersägligt bevis på de revolutionära tendenserna inom de arbetande massorna. Typiskt och i högsta grad anmärkningsvärt är emellertid det faktum att den nya ”vänsterfackföreningsrörelsen” knappt hunnit grundas innan den föll i den imperialistiska statens stålomfamning. Kampen i toppen mellan den gamla och den nya federationen³ kan i stor utsträckning reduceras till kampen för att vinna sympati och stöd från Roosevelt och hans kabinett.

Inte mindre åskådlig, om än i annorlunda mening, är bilden av utvecklingen eller förfallet inom fackföreningsrörelsen i Spanien. I de socialistiska fackföreningarna trängdes alla de ledande element ut som i någon mån representerade fackföreningsrörelsens självständighet. Vad gäller de anarkosyndikalistiska fackföreningarna, förvandlades de till instrument för de borgerliga republikanerna; de anarkosyndikalistiska ledarna blev konservativa borgerliga

³ **Den gamla och nya federationen.** Den gamla Amerikanska arbetarsammanslutningen (American Federation of Labor – AFL) och den nyss grundade Congress Industrial of Organizations (CIO).

ministrar. Det faktum att denna metamorfos ägde rum under inbördeskrigets förhållanden minskar inte dess betydelse. Kriget är en fortsättning av precis samma politik. Det påskyndar processerna, avslöjar deras grundläggande drag, förstör allt det som är ruttet, falskt, tvetydigt och blottlägger allt som är väsentligt.

Fackföreningarnas högervridning beror på skärpningen av motsättningarna mellan klasserna och på det internationella planet. Ledarna för fackföreningsrörelsen har insett eller förstått eller tvingats förstå att det nu inte är tid för att leka opposition. Varje oppositionell rörelse inom fackföreningsrörelsen, särskilt inom toppen, hotar att skapa en stormig rörelse bland massorna och skapa svårigheter för den nationella imperialismen. Härav beror fackföreningarnas högervridning och undertryckandet av arbetardemokratien inom fackföreningarna. Den grundläggande utvecklingen, svängningen mot den totalitära regimen, genomsyrar arbetarrörelsen i hela världen.

Vi borde också komma ihåg Holland. Där tjänstgör inte bara den reformistiska och fackliga rörelsen som ett pålitligt stöd för den imperialistiska kapitalismen, utan även den så kallade anarkosyndikalistiska organisationen stod där i praktiken under den imperialistiska regeringens kontroll. Sekreteraren i denna organisation, Sneevliet, var, trots sina platonska sympatier för Fjärde Internationalen, som deputerad i det holländska parlamentet, mycket försiktig för att regeringens vrede inte skulle drabba hans fackliga organisation.

* * *

I USA har arbetsministeriet med sin vänsterbyråkrati som sin uppgift att underordna fackföreningsrörelsen den demokratiska staten, och det måste sägas att denna uppgift fram till nu har lösts med viss framgång.

* * *

Nationaliseringen av järnvägar och oljefält i Mexiko har naturligtvis inget gemensamt med socialism. Det är en åtgärd från statskapitalismen i ett efterblivet land, som på detta sätt försöker försvara sig dels mot utländsk imperialism och dels mot sitt eget proletariat. Administrationen av järnvägar, oljefält osv. genom arbetarorganisationerna har ingenting gemensamt med arbetarkontroll över industrin, eftersom administrationen i själva verket sköts genom arbetarbyråkratin, som är oberoende av arbetarna men däremot fullständigt beroende av den borgerliga staten.

Denna åtgärd från den härskande klassens sida har som mål att disciplinera arbetarklassen, göra den flitigare i statens "gemensamma" intresse, som på ytan tycks sammanfalla med arbetarklassens egna intressen. Självfallet består bourgeoisie's hela uppgift i att likvidera fackföreningarna som organ för klasskampen och i deras ställe sätta fackföreningsbyråkratin som den borgerliga statens ledning över arbetarna.

Under dessa förhållanden består det revolutionära avantgardets uppgift i att bedriva en kamp för fackföreningarnas fullständiga oberoende och för införandet av verklig arbetarkontroll över den nuvarande fackföreningsbyråkratin, som förvandlats till administrationen för järnvägar, oljebolag och så vidare.

* * *

Den senaste periodens händelser (före kriget) har med särskild tydlighet visat att anarkismen – som i fråga om teori alltid enbart är liberalism dragen till sina extremer – i praktiken var en fredlig propaganda inom den demokratiska republiken, vars skydd den behövde. Om vi bortser från individuella terroristhandlingar osv., var anarkismen som ett system av massrörelse och politik endast propagandamaterial under lagens fredliga beskydd. Under kristider gjorde anarkisterna alltid tvärtemot vad de predikade i fredstid. Detta påpekades av Marx

själv i samband med Pariskommunen. Och det upprepades i betydligt större skala i den spanska revolutionens erfarenheter.

* * *

Demokratiska fackföreningar i termens gamla betydelse – organisationer där olika strömningar inom ramen för en och samma massorganisation kämpar mer eller mindre fritt – kan inte längre existera. Liksom det är omöjligt att återskapa den borgerligt demokratiska staten, är det omöjligt att återskapa den gamla arbetardemokratin. Den enas öde återspeglar den andras. Självfallet kan fackföreningarnas oberoende i klasshänseende, i deras förhållande till den borgerliga staten, under de nuvarande förhållandena, endast garanteras av ett helt och hållet revolutionärt ledarskap, dvs. Fjärde Internationalens ledarskap. Detta ledarskap måste och kan naturligtvis vara rationellt och tillförsäkra fackföreningarna det maximum av demokrati som är möjligt under de nuvarande konkreta förhållandena. Men utan Fjärde Internationalens politiska ledarskap är fackföreningarnas självständighet en omöjlighet.

Översättning: *Per-Olof Mattsson*